Dr hab. Joanna Dyduch, Katedra Studiów Europejskich, Uniwersytet Wrocławski

Relacja z przebiegu panelu poświęconego bezpieczeństwu energetycznemu Izraela, podczas konferencji naukowej

„Bezpieczeństwo Energetyczne - filary i perspektywa rozwoju"

Przedmiotem rozważań panelu była tematyka bezpieczeństwa energetycznego Izraela, w perspektywie polityczno-międzyrządowej oraz ekonomicznej. W polu zainteresowania referentów znalazły się tak rzeczywiste procesy i zjawiska wpisujące się w obszar polityki energetycznej w Izraelu, jak również intencjonalnie budowana i kontrolowana przez rządzących narracja na temat bezpieczeństwa energetycznego. Zamierzeniem uczestników panelu było ukazanie powiązań między zewnętrznym i wewnętrznym wymiarem polityki energetycznej oraz korelacji pomiędzy polityką energetyczną a polityką zagraniczną tego państwa, której najważniejszym celem pozostaje zapewnienie bezpieczeństwa i możliwości rozwojowych.

Miałam zaszczyt rozpocząć panel wystąpieniem „Innowacyjność i nowe technologie w koncepcji i strategii izraelskiej polityki energetycznej". W mojej wypowiedzi skoncentrowałam się na systemowych uwarunkowaniach funkcjonowania izraelskiego ekosystemu innowacji. Z drugiej strony, również na obszarach i gałęziach izraelskiej energetyki, które mają największy potencjał rozwojowy i jednocześnie są traktowane jako istotne elementy izraelskiego ekosystemu innowacyjnego. Do takowych zaliczamy: technologie OZE, rozwój technologii związanych z elektromobilnością, technologie związane z cyberbezpieczeństwem w energetyce. Sądzę iż, innowacyjność izraelskiej gospodarki, będąca głównym składnikiem, a jednocześnie motorem jej międzynarodowej konkurencyjności, stała

się istotnym elementem dyplomacji, a tym samym instrumentem realizacji celów polityki zagranicznej. Ponadto, innowacyjne rozwiązania w energetyce nie tylko zwiększają wewnętrzne bezpieczeństwo energetyczne Izraela, ale są również sposobem na budowanie strategicznych sojuszy międzynarodowych. Pozwalają także na uzyskiwane istotnych zysków ekonomicznych. W określonych okolicznościach nowe technologie mogą zmienić architekturę układu geopolitycznego.

Drugim wystąpieniem była prezencja dr Jarosława Jarząbka z Instytutu Studiów Międzynarodowych na Uniwersytecie Wrocławskim. Prezentacja poświęcona została analizie Otoczenia zewnętrznego z uwzględnieniem procesu regionalizacji bezpieczeństwa energetycznego Izraela. Kluczowa teza wystąpienia stanowiła, że bezpieczeństwo energetyczne Izraela uwarunkowane jest w dużej mierze przez grupę czynników zewnętrznych o charakterze regionalnym, międzyregionalnym i globalnym. Są wśród nich zmienne niezależne, które określają warunki, w jakich kształtuje się bezpieczeństwo energetyczne Izraela oraz zmienne zależne, za pomocą których Izrael może wpływać na poszczególne aspekty tego bezpieczeństwa. Do pierwszej z tych grup należy między innymi położenie złóż surowców energetycznych w regionie, ukształtowanie terenu wpływające na możliwości transportowania tych surowców, czy też warunki naturalne utrudniające, bądź ułatwiające wydobywanie surowców oraz produkcję energii. Do drugiej grupy, zmiennych zależnych, zaliczono: umowy i sojusze energetyczne zawierane przez Izrael i/lub przeciw niemu, procesy regionalizacji politycznej i ekonomicznej w obszarze wschodniej części basenu Morza Śródziemnego (Egipt, Jordania, Cypr, Turcja) i szerzej Bliskiego Wschodu, umowy Izraela na zakup i sprzedaż energii, gazu oraz ropy, czy też relacje energetyczne Izraela z Palestyńską Władzą Narodową. Punktem wyjścia dla przeprowadzonej analizy było zmieniające pozycję Izraela rozpoczęcie przez ten kraj eksploatacji złóż gazu ziemnego w basenie Morza Śródziemnego. Co prawda prelegent zauważył, że faktycznie odkrycie i eksploatacja własnych złóż surowców poprawiło bezpieczeństwo energetyczne Izraela w wymiarze wewnętrznym. Zauważył on jednocześnie, że liczne trudności i wyzwania natury zewnątrzsystemowej o charakterze regionalnym, międzyregionalnym i globalnym ograniczają możliwości transformacji Izraela z państwa importera - uzależnionego geoekonomicznie w państwo niezależ-

ne surowcowo i kreujące warunki gry geopolitycznej. Do najważniejszych wyzwań zaliczono: brak infrastruktury przesyłowej (obecnie przesył możliwy jedynie do Jordanii i Egiptu), plany/projekty: East-Med Pipeline, Israeli-Turkish Pipeline, izraelskie przepisy regulujące (zwiększające) cenę gazu eksportowanego (nie może być niższa niż cena na rynku wewnętrznym), nierozwiązane kwestie podziału złóż (Liban, Turcja).

Kolejne, trzecie wystąpienie dr Artura Skorka z Instytutu Bliskiego i Dalekiego Wschodu, Uniwersytetu Jagiellońskiego, zatytułowane Sekurytyzacja kwestii energetycznych w Izraelu, poświęcone było analizie dyskursu publicznego dotyczącego polityki energetycznej, ściśle mówiąc - bezpieczeństwa energetycznego. Prelegent dokonał wnikliwej analizy „aktów mowy" najważniejszych uczestników debaty na temat bezpieczeństwa energetycznego w Izraelu (parlamentarzyści, członkowie rządu, Sąd Najwyższy, reprezentanci sektora energetycznego), dzięki czemu wyłonił najczęściej pojawiające się tematy dyskursu odnośnie energetyki, które próbowano sekurytyzować - przenosząc te kwestie ze sfery tak zwanej normalnej polityki do sfery, gdzie ze względów bezpieczeństwa procedura normalnej polityki może zostać zawieszona, co pozwala władzom publicznym na ograniczenie wolności gospodarczej lub wolności obywatelskich (np.: prawa do informacji). Posługując się konkretnymi przykładami z debat wokół wykorzystania złóż gazu w Izraelu określił on kwestie wobec których władze próbowały dokonać ruchu sekurytyzacyjnego, a dzięki temu móc swobodniej działać (np.: w kwestii podatku od kopalin, procesu planowania skali eksportu, monopolizacji rynku). Dr A. Skorek zauważył, że w Izraelu można wyodrębnić również aktorów blokujących proces sekurytyzacji (Sąd Najwyższy, Urząd Antymonopolowy, społeczeństwo obywatelskie). To przede wszystkim za ich sprawą proces sekurytyzacji energetyki nie był tak znaczący jak w innych dziedzinach. Jednakże, z pewnością można mówić w Izraelu o upolitycznieniu kwestii energetycznej.

Czwarte wystąpienie pt.: Geopolityczne znaczenie wydobycia gazu ziemnego w Izraelu, wygłoszone zostało przez dr Mariusza Ruszela z Politechnik Rzeszowskiej im. I. Łukasiewicza. Prelegent zaprezentował w ujęciu chronologicznym kwestię rozwoju (a raczej świadomości posiadania) potencjału surowcowego państw regionu śródziemnomorskiego (Cypr, Egipt, Grecja, Izrael, Liban, Syria oraz Turcja). Dr Ruszel zauważył po pierwsze, że łączna szacunkowa wielkość śródziemnomorskich złóż gazu jest na tyle istotna, że może ona wpływać na architekturę powiązań i zależności geopolitycznych nie tylko w regionie, ale również poza nim. Drugą ważną konstatacją wystąpienia było podkreślenie, że wśród państw regionu które ujawniły posiadanie złóż surowca - tylko Izrael rozpoczął w 2013 r. eksploatację surowca. Izrael wykorzystuje problematykę energetyczną jako instrumentu kształtowania stosunków politycznych z USA i z Turcją. Ponadto, posiadanie i eksploatację własnych zasobów gazu zwiększa samowystarczalność energetyczną, a tym samym bezpieczeństwo energetyczne Izraela (zachowanie niezależności politycznej), jednocześnie realizując projekt wielostronnej dyplomacji ekonomicznej Izrael działa na rzecz uzależnienia innych od izraelskich dostaw gazu. Konkludując dr Ruszel stwierdził, że pokłady izraelskiego gazu ziemnego wpływają na rywalizację geopolityczną w regionie oraz zwiększają pozycję Izraela. Dalej jego zdaniem, konflikty zbrojne w państwach sąsiednich ułatwiają Izraelowi eksport surowca między innymi do państw niestabilnych. Zapowiedzi eksportu gazu na przykład do UE ułatwiły temu graczowi zakontraktowanie gazu do Egiptu i Jordanii.

Ostatnim prelegentem był dr Marcin Tarnawski z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który omówił Relacje USA - Izrael w kontekście energii. Prelegent na wstępie zaznaczył, że relacje te oparte są na szczególnych powiązaniach o charakterze polityczno-gospodarczo-strategicznym. Dr Tarnawski sporo uwagi poświęcił charakterystyce współpracy amerykańsko-izraelskiej w zakresie badań i rozwoju w tym prac nad nowymi technologiami oraz współpracy w zakresie rozbudowy infrastruktury energetycznej. Przechodząc do izraelsko-amerykańskiej współpracy w zakresie energetyki, zaakcentował on kluczowe, a w zasadzie rozstrzygające dla Izraela zaangażowanie Amerykanów w przedsięwzięcia związane z wydobyciem surowca, stawiając tezę, że gdyby nie zaangażowanie Amerykanów, Izrael nie byłby w stanie eksploatować złóż gazu na Morzu Śródziemnym. Prelegent wskazał również na złożoność współpracy amerykańsko-izraelskiej w dziedzinie energetyki oraz na liczne wyzwania i trudności z jakim się ona boryka.

W prezentacjach panelowych uczestnicy odwoływali się do teoretycznej konceptualizacji kategorii geopolityka i geoekonomika, teorii sekurytyzacji oraz neoliberalizmu ekonomicznego.

□